

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних
закладів культури і мистецтв

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І–ІІ рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 24 с.

Укладач:	А. В. Засць – викладач Київського державного коледжу естрадного та циркового мистецтв
Рецензенти:	А. Д. Скрипник – заст. директора Вінницького училища культури і мистецтв ім. М. Д. Леонтовича М. М. Івашута – викладач Ніжинського училища культури і мистецтв ім. М. К. Заньковецької
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько
Редактор	Є. Д. Колесник

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 1,5. Наклад 400 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

Робоча програма з дисципліни “Безпека життєдіяльності” розрахована на студентів вищих навчальних закладів І–ІІ рівнів акредитації естрадно-циркових та музичних спеціальностей на основі базової і повної загальної середньої школи

Ця робоча програма укладена з урахуванням вимог державного стандарту (програми) нормативної дисципліни “Безпека життєдіяльності”, розробленого Міністерством освіти і науки України і рекомендованого для впровадження в практику даної навчальної дисципліни у вищих закладах мистецького спрямування.

При підготовці робочої програми враховано те, що нормативна навчальна дисципліна “Безпека життєдіяльності” є інтегрованою дисципліною гуманітарно-технічного спрямування, яка узагальнює дані відповідної науково-практичної діяльності, формує поняттєво-категорійний, теоретичний і методологічний апарат, необхідний для вивчення у подальшому охорони праці, захисту навколишнього середовища, цивільної оборони та інших дисциплін, які вивчають конкретні небезпеки і способи захисту від них.

Основи безпеки життєдіяльності у робочій програмі розглядаються як комплекс взаємозв’язків у системі “людина – життєве середовище” різного рівня. Значна увага приділена людині, її фізіологічним та психологічним особливостям, медико-біологічним та соціальним проблемам здоров’я. Висвітлюються основні аспекти взаємодії в системі “людина – життєве середовище”, джерела небезпеки та породжені ними фактори, що призводять до порушення життєдіяльності людей у повсякденних умовах виробництва й побуту та спричиняють надзвичайні ситуації. Надається характеристика природних, техногенних, соціально-політичних та комбінованих небезпек. Особливу увагу приділено питанням запобігання надзвичайних ситуацій, організації дій для усунення їхніх негативних наслідків, наданню першої долікарської допомоги потерпілим, питанням організації та управління безпекою життєдіяльності.

До робочої програми додається перелік понять, знання яких обов’язкове для кожного студента, список літератури з курсу “Безпека

життєдіяльності”. Основними формами проведення занять є лекції і практичні заняття.

Робоча програма розрахована на **38 годин**, з них заплановано 28 лекційних і 10 практичних годин. У ній подано орієнтовний тематичний план з розподілом навчального часу на вивчення окремих розділів і тем за семестрами навчання. Викладачу, за погодженням з цикловою (предметною) комісією, надається право змінювати до 20 % кількості годин у межах навчального плану.

Методичні рекомендації

Головними цілями навчання з безпеки життєдіяльності є:

- ознайомлення студентів з основними поняттями, визначеннями та термінами безпеки життєдіяльності;
- ознайомлення студентів з характеристиками середовища життєдіяльності людини;
- визначення людини як елемента системи “людина – життєве середовище”;
- формування у студентів знань про загальні закономірності виникнення і розвиток небезпек, надзвичайних ситуацій;
- ознайомлення з класифікацією джерел небезпеки, небезпечних та шкідливих факторів;
- визначення небезпек життєдіяльності у виробничій сфері та побуті, засобів їх попередження;
- ознайомлення з принципами та засобами захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій;
- визначення послідовності дій при наданні першої долікарської допомоги;
- формування умінь і навичок, необхідних в майбутній практичній діяльності для запобігання небезпекам, надзвичайним ситуаціям, їх ліквідації, захисту людей та навколишнього середовища.

Основні терміни і поняття курсу “Безпека життєдіяльності”, які повинен знати студент: безпека; небезпека; життєдіяльність; безпека життєдіяльності; життєве середовище; система “людина – життєве середовище”; ризик; техногенне середовище; побутове середовище; виробниче середовище; джерела небезпек; вражаючі фактори; шкідливі фактори; катастрофа; допустимий ризик; аварія; людина; життя; діяльність; праця; навколишнє середовище; атмосфера; літосфера; біосфера; аналізатори БЖД; ноосфера; техносфера; ергономіка; зовнішнє середовище; природне середовище; соціально-політичне середовище; обмін речовин; здоров’я населення; здоров’я людини; біоритми; психіка людини; властивості людини; якості людини; гомеостаз; шум; поріг чутливості; поріг болісного відчуття; іонізуюче випромінювання; корпускулярне випромінювання; фотонне випромінювання; хімічні фактори небезпек; біологічні фактори небезпек; психофізіологічні фактори небезпек; іонізуюча спроможність; проникаюча спроможність; джерела іонізуючих випромінювань; вібрація; електромагнітне поле; електромагнітне випромінювання; радіаційний фон; хімічні речовини; отруйні речовини; патогенні організми; біологічна зброя; хімічна зброя; природні небезпеки; тероризм; війна; сильнодіючі отруйні речовини; техногенні небезпеки; екстремальна криміногенна ситуація; природно-соціальні небезпеки; соціально-політичні небезпеки; комбіновані небезпеки; наркоманія; урбанізоване середовище; стихійні лиха; тектонічні стихійні лиха; топологічні стихійні лиха; метеорологічні стихійні лиха; соціальні хвороби; епідемія; глобальна екологічна криза; електромагнітне забруднення; надзвичайні ситуації; небезпечні природні явища; надзвичайний стан; мобілізація; евакуація; перша долікарська допомога; клінічна смерть; право на охорону здоров’я.

Основні вміння:

Студент повинен вміти:

- а) ідентифікувати потенційні небезпеки, тобто розпізнавати їх вид, визначати просторові та часові координати, величину та імовірність їх прояву;
- б) визначати небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори, що породжуються джерелами цих небезпек;

- в) прогнозувати можливість і наслідки впливу небезпечних та шкідливих факторів на організм людини, та вражаючих факторів – на безпеку системи “людина – життєве середовище”;
- г) використовувати нормативно-правову базу захисту особистості та навколишнього середовища, прав особи на працю, медичне забезпечення, захист у надзвичайних ситуаціях тощо;
- д) розробляти заходи та застосовувати засоби захисту від дії небезпечних, шкідливих та вражаючих факторів;
- е) запобігати виникненню надзвичайних ситуацій, а в разі їх виникнення приймати адекватні рішення та виконувати дії, спрямовані на їх ліквідацію;
- ж) використовувати у своїй практичній діяльності громадсько-політичні, соціально-економічні, правові, технічні, природоохоронні, медико-профілактичні та освітньо-виховні заходи, спрямовані на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини в сучасному навколишньому середовищі;
- з) планувати заходи щодо створення здорових і безпечних умов життя та діяльності у системі “людина – життєве середовище”.

Вивчення дисципліни базується на засадах інтеграції теоретичних і практичних знань, отриманих студентами в загальноосвітніх навчальних закладах (природознавство, фізика, хімія, основи безпеки життєдіяльності, фізкультура, трудове навчання тощо), набутому життєвому досвіді.

Необхідно використовувати сучасну методику викладання дисципліни “Безпека життєдіяльності”. Під час лекційних занять бажано застосовувати методи системного аналізу, елементи економіки та проблемного навчання. Необхідно враховувати специфіку, рівень базових знань і здібності кожного студента, сприяти розвитку самостійного мислення, розвивати вміння вести бесіду, дискусію.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рівні навчальних досягнень	За 5-ти бальною	За 12-ти бальною	Критерії навчальних досягнень студентів
1	2	3	4
1. Початковий	2-	1	Студент має уявлення з визначеної проблеми, володіє окремими фактами, викладає матеріал однослівними або уривчастими реченнями під повним керівництвом викладача
	2	2	Студент має уявлення з визначеної проблеми. Володіє окремими фактами і елементами дій, викладає матеріал однослівними або уривчастими реченнями під повним керівництвом викладача
	2+	3	Студент має уявлення з визначеної проблеми, володіє сукупністю окремих фактів і елементів дій, викладає матеріал уривчастими реченнями при постійній допомозі викладача
2. Середній	3-	4	Студент володіє у системі незначною частиною фактів, здатний за допомогою викладача їх відтворити та виконати незначну частину дій.
	3	5	Студент володіє у системі значною частиною фактів, здатний за допомогою викладача логічно їх відтворити та виконати значну частину дій
	3+	6	Студент володіє у системі значною частиною фактів, виявляє розуміння їх, здатний з допомогою викладача аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, виконувати значні дії

1	2	3	4
3. Достатній	4-	7	Студент володіє темою, в цілому самостійно вміє аналізувати, порівнювати та робити висновки, використовувати набуті знання та вміння в стандартних ситуаціях, контролювати свою навчальну діяльність, за необхідності звертається за допомогою
	4	8	Студент володіє темою, в цілому самостійно вміє аналізувати, порівнювати та робити висновки, використовувати набуті знання та вміння в стандартних ситуаціях, контролювати свою навчальну діяльність, добирати аргументи на підтвердження певних думок, за необхідності звертається за допомогою
	4+	9	Студент володіє темою, самостійно аналізує, порівнює та робить висновки, використовує набуті знання та вміння в стандартних ситуаціях, контролює свою навчальну діяльність, добирає аргументи на підтвердження певних думок, обирає джерело допомоги
4. Високий	5-	10	Студент вільно володіє темою, без допомоги використовує знання та вміння в нестандартних ситуаціях, знаходить необхідну інформацію, оцінює нові факти, явища, ідеї, аргументовано і переконливо доводить свою точку зору
	5	11	Студент вільно володіє темою і знаходить необхідну інформацію, самостійно використовує набуті знання та вміння в нестандартних ситуаціях. Студент вміє визначати програму особистих дій, узгоджуючи її із загальнолюдськими цінностями та моральними нормами суспільства, аргументовано і переконливо доводити свою точку зору, вміє за поставленою метою визначити шляхи її досягнення

1	2	3	4
	5+	12	Студент виявляє глибоке знання теми та вміння самостійно працювати, що надає йому можливість самостійно визначати мету творчої діяльності й шляхи її досягнення, проявити себе у творчих змаганнях, нестандартних життєвих ситуаціях тощо

Орієнтовний тематичний план

Назва розділу, теми	Кількість годин			
	Усього	із них лекцій	із них практ.	із них самост.
1	2	3	4	5
I курс I семестр				
Вступ	1	1		
Розділ I. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності				
<i>Тема 1.1. Безпека життєдіяльності – як категорія</i>	1	1	-	-
<i>Тема 1.2. Небезпека. Ризик – як оцінка небезпеки</i>	2	1	1	-
Розділ II. Людина як елемент системи “Людина – життєве середовище”				
<i>Тема 2.1. Структурно- функціональна організація людини з точки зору взаємодії її з оточуючим середовищем та технікою</i>	4	3	1	-
<i>Тема 2.2. Раціональні умови життєдіяльності людини</i>	3	3	-	-
<i>Тема 2.3. Вплив діяльності людини на навколишнє середовище</i>	2	2	-	-
Розділ III. Джерела небезпеки життєдіяльності людини та породжені ними фактори				

1	2	3	4	5
Тема 3.1. Природні небезпеки	4	4	-	-
Усього:	17	15	2	-
Залік				
I курс II семестр				
Тема 3.2. Техногенні небезпеки	4	3	1	-
Тема 3.3. Соціальні та політичні небезпеки	2	2	-	-
Тема 3.4. Комбіновані небезпеки	2	2	-	-
Тема 3.5. Небезпеки в сучасному урбанізованому середовищі	2	1	1	-
Розділ IV. Безпека життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій				
Тема 4.1. Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація дій для усунення їх негативних наслідків	3	2	1	-
Тема 4.2. Надання першої долікарської допомоги потерпілому	5	1	4	-
Розділ V. Організація та управління безпекою життєдіяльності				
Тема 5.1. Правові, нормативні та організаційні основи безпеки життєдіяльності	2	1	1	-
Тема 5.2. Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності	1	1	-	-
Усього:	21	13	8	-
Диференційований залік				
Разом:	38	28	10	-

Зміст тем програми ВСТУП

Історія виникнення питань, пов'язаних з проблемами безпеки життєдіяльності людини. Етапи розвитку проблеми. Безпека життєдіяльності, як галузь науково-практичної діяльності та навчальна дисципліна. Предмет, структура та функції дисципліни "Безпека життєдіяльності".

Мета і завдання дисципліни, її основні положення. Роль дисципліни у формуванні в майбутніх спеціалістах знань, умінь та навичок забезпечення безпеки життєдіяльності, життя та здоров'я людини в умовах існуючого в країні рівня безпеки, пов'язаного з навколишнім середовищем, довкіллям, побутом, транспортом, виробництвом, соціальними відносинами тощо, рівнем державної системи захисту людини. Зв'язок дисципліни з загальноосвітніми та профільюючими предметами.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1.1. Безпека життєдіяльності – як категорія

Визначення поняття безпеки. Безпека абсолютна та відносна. Життєдіяльність – як процес існування та самореалізації людини в єдності його життєвих потреб і можливостей. Система "людина – життєве середовище" та її компоненти. Природне середовище та матеріальна культура – основні елементи життєвого середовища людини. Життєдіяльність – як комплекс взаємозв'язків у системі "людина – життєве середовище". Рівні системи "людина – життєве середовище".

Основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності. Аксиома про потенційну небезпеку діяльності людини. Об'єкти та цілі безпеки життєдіяльності в системі "людина – життєве середовище".

Системи забезпечення життєдіяльності людини в середовищі її існування.

Тема 1.2. Небезпека. Ризик – як оцінка небезпеки

Визначення поняття небезпеки. Джерела небезпеки та їх класифікація. Небезпечні та шкідливі фактори, їх класифікація. Ідентифікація джерел небезпеки і породжених ними небезпечних і шкідливих факторів. Потенційні джерела небезпеки трудової діяльності. Професійні захворювання. Травма та травматизм. Ризик як фактор потенційної небезпеки. Концепція допустимого ризику. Оцінка ступеню ризику. Управління ризиком. Прогнозування і моделювання умов виникнення небезпечних ситуацій. Системний аналіз безпеки життєдіяльності.

РОЗДІЛ II. ЛЮДИНА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ “ЛЮДИНА – ЖИТТЄВЕ СЕРЕДОВИЩЕ”

Тема 2.1. Структурно- функціональна організація людини з точки зору взаємодії її з оточуючим середовищем та технікою

Здоров'я людини як медико-біологічна та соціальна категорія. Гомеостаз.

Зовнішні та внутрішні подразники, що впливають на стан людини. Захворювання, які викликаються факторами оточуючого середовища.

Організм в оточуючому середовищі. Нервова система – природна система захисту організму людини від небезпеки. Рухальний апарат людини. Функціональний стан. Корекція поведінки. Час реакції. Умовні та безумовні рефлексії. Характеристика аналізаторів.

Людина-оператор – як ланка обробки інформації. Роль зорового, слухового, смакового, нюхального, больового, дотикового аналізаторів та вестибулярного апарата в забезпеченні життєдіяльності людини. Гранично допустимий вплив шкідливих факторів на людину. Біоритми та їх роль в життєдіяльності людини.

Мотиваційні, емоційні, вольові та психомоторні процеси. Психічні характеристики особистості. Психофізіологічний стан людини та вплив на нього наркотичних, лікарських та інших речовин.

Організм в технічному оточенні. Людина та світ техніки. Технічні засоби підтримання життя. Біотехнічні системи. Індивідуальне захисне спорядження та засоби індивідуального захисту.

Тема 2.2. Раціональні умови життєдіяльності людини

Людина як біологічний та соціальний суб'єкт. Потреби людини: фізіологічні, матеріальні та духовні. Середовище життєдіяльності людини, його характеристика, оптимальні та допустимі параметри з точки зору забезпечення життєдіяльності людського організму. Середовище: природне, виробниче, побутове, соціально-політичне. Повітря, вода, продукти харчування та світло як необхідні умови життєдіяльності людини. Оптимальні та допустимі параметри повітряного середовища та освітлення. Взаємодія людини з біосферою. Місце і роль флори і фауни у забезпеченні життєдіяльності людини. Вплив мікроорганізмів на життєдіяльність організму людини. Ноосфера.

Духовне середовище людини. Соціально-політичне оточуюче середовище. Соціальні та психологічні фактори, що впливають на безпеку життєдіяльності людини. Сумісність людини з технікою та середовищем. Забезпечення оптимальних умов життєдіяльності людини.

Тема 2.3. Вплив діяльності людини на навколишнє середовище

Загальна характеристика впливу людини на планетарні та космічні ресурси. Забруднення атмосфери. Руйнування озонового шару. Вплив діяльності людини на водні ресурси, ґрунт, рослинність, фауну та кліматичні ресурси. Вторинні явища: смог, кислотні дощі, зменшення родючості ґрунтів, пилові бурі, зсуви, селі тощо. Раціональне і нераціональне природокористування. Відходи та викиди шкідливостей. Деградація оточуючого середовища.

РОЗДІЛ III. ДЖЕРЕЛА НЕБЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Тема 3.1. Природні небезпеки

Загальні закономірності виникнення природних небезпек.

Абіотичні небезпеки: літосферні (землетруси, зсуви, селі, вулкани); гідросферні (повені, снігові лавини, шторми); атмосферні (урагани, зливи, град, тумани, ожеледі, блискавки); космічні (астероїди, сонячне та космічне випромінювання). Біотичні небезпеки (небезпечні рослини, тварини, риби, комахи, грибки, бактерії, віруси). Небезпечні та шкідливі фактори, породжені природними джерелами небезпеки: підвищені та понижені температури, каменепад, слизькі поверхні, природне іонізуюче та ультрафіолетове випромінювання, токсичні речовини. Вплив природних джерел небезпеки на людину та системи забезпечення її життєдіяльності.

Заходи та засоби, спрямовані на запобігання негативної дії природних джерел небезпеки на людину та на системи забезпечення її життєдіяльності.

Тема 3.2. Техногенні небезпеки

Загальні закономірності виникнення техногенних небезпек. Небезпеки, пов'язані з використанням транспортних засобів, з екс-

плуатацією підйимально-транспортного обладнання, з використанням горючих, легкозаймистих і вибухонебезпечних речовин та матеріалів, з використанням процесів, що відбуваються при підвищених температурі та тиску.

Небезпечна дія електричного струму на організм людини. Умови, що визначають можливість ураження електричним струмом. Фактори, що визначають ступінь ураження людини електричним струмом.

Хімічні речовини, їх класифікація, шляхи попадання в організм людини. Поняття про гранично допустимі концентрації шкідливих речовин.

Техногенні джерела іонізуючого, електромагнітного та віброакустичного випромінювання.

Вплив техногенних небезпек на природне середовище та на системи забезпечення життєдіяльності людини.

Засоби та заходи, спрямовані на запобігання негативної дії техногенних джерел небезпеки на людину та навколишнє середовище.

Тема 3.3. Соціальні та політичні небезпеки

Загальні закономірності виникнення соціальних та політичних небезпек. Дезінформація як джерело небезпеки. Небезпеки економічної діяльності.

Соціальні небезпеки: бродяжництво, проституція, п'янство, алкоголізм, тютюнопаління. Страйки, повстання, революції. Вандалізм та тероризм. Конфліктні ситуації на міжнаціональному, етнічному, расовому чи релігійному ґрунті. Неадекватність самооцінки та інші причини виникнення конфліктів. Суїцид.

Політичні небезпеки: конфлікти на міжнаціональному та міждержавному рівні, духовне гноблення, політичний тероризм, ідеологічні, міжпартійні, міжконфесійні та збройні конфлікти, війни.

Засоби та заходи, спрямовані на запобігання виникненню конфліктних ситуацій. Забезпечення безпеки економічної діяльності.

Тема 3.4. Комбіновані небезпеки

Природно-техногенні небезпеки: кислотні дощі, пилові бурі, зменшення родючості ґрунтів, виникнення пустель, зсуви, селі, землетруси та інші тектонічні явища.

Природно-соціальні небезпеки: наркоманія, епідемії інфекційних захворювань, венеричні захворювання, СНІД.

Соціально-техногенні небезпеки: професійна захворюваність, професійний травматизм, психічні відхилення та захворювання. Токсикоманія.

Тема 3.5. Небезпеки в сучасному урбанізованому середовищі

Небезпечні фактори, причини та небажані наслідки, пов'язані з урбанізацією середовища життєдіяльності людини.

Вимоги до технічного стану житлового фонду, інженерного обладнання, транспортних засобів, комунікацій, місць відпочинку. Особливі заходи безпеки при використанні газу, токсичних, пожежонебезпечних та вибухонебезпечних речовин, електричного устаткування тощо. Загальні правила користування і поведінки в приміщеннях багатоквартирних житлових будинків та на прибудинковій території. Вимоги щодо забезпечення санітарно-гігієнічного та епідемічного благополуччя населення. Заходи та засоби щодо попередження зсувів, пожеж та вибухів. Загальні правила поведінки на вулицях та дорогах, використання транспортних засобів та користування ними.

РОЗДІЛ IV. БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Тема 4.1. Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація дій для усунення їх негативних наслідків

Визначення поняття "надзвичайна ситуація". Причини виникнення та особливості розвитку надзвичайних ситуацій, їх загальна характеристика та класифікація. Специфіка поведінки людей при виникненні надзвичайної ситуації. Рівні надзвичайних ситуацій.

Вимоги до систем сповіщення, зв'язку, медичного та санітарно-епідемічного нагляду. Загальні правила виживання в разі виникнення надзвичайних ситуацій. Прийоми та способи проведення рятувальних робіт. Використання захисних споруд, засобів індивідуального захисту, медичних та підручних засобів. Порядок ліквідації наслідків стихійних лих, вибухів, пожеж, катастроф та аварій. Дезактивація, дегазація, дезінфекція.

Діяльність Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Планування заходів для забезпечення безпеки життєдіяльності на випадок надзвичайної ситуації. Плани підприємств на випадок аварії. Принципи та засоби захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій.

Тема 4.2. Надання першої долікарської допомоги потерпілому

Види уражень організму: опіки, обмороження, отруєння, удушення, теплові удари, механічні uszkodження, струс мозку, утоплення, укуси комах та тварин, клінічна смерть, біологічна смерть. Послідовність дій у разі надання першої допомоги потерпілому. Організація та засоби долікарської допомоги. Аптечка першої допомоги. Правила зупинення кровотечі, обробки ран при механічних uszkodженнях, опіках та обмороженнях. Правила накладання шин при переломах. Правила та порядок дій при виведенні людини з непритомного стану, при проведенні штучного дихання та непрямого масажу серця. Порядок надання допомоги потерпілому, який знаходиться у стані клінічної смерті. Порядок надання допомоги при окремих специфічних ураженнях (викликаних дією електричного струму, блискавки, вибуху, пожежі).

РОЗДІЛ V. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Тема 5.1. Правові, нормативні та організаційні основи безпеки життєдіяльності

Конституція України. Законодавство України про охорону здоров'я. Законодавство України про охорону праці. Законодавство України про охорону навколишнього середовища. Закони України: "Про цивільну оборону", "Про забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення", "Про дорожній рух", "Про пожежну безпеку". Концепція організації роботи з профілактики не виробничого травматизму. Національна програма поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

Нормативні документи та основні їх вимоги щодо забезпечення безпеки життєдіяльності населення: норми, правила, інструкції тощо.

Тема 5.2. Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності

Принципи, методи та засоби забезпечення безпеки життєдіяльності. Загальні відомості про управління безпекою життєдіяльності. Організаційно-методична основа системи управління, інформаційне забезпечення системи управління, прогнозування та планування заходів безпеки. Організація та координація роботи. Контроль за станом безпеки життєдіяльності.

Система державних органів по управлінню та нагляду за безпекою життєдіяльності населення.

Служби охорони громадського порядку.

Добровільні об'єднання громадян з питань безпеки життєдіяльності населення.

Система державного управління охороною життя людей на підприємствах та профілактики побутового травматизму. Організація навчання населення з питань безпеки життєдіяльності. Пропаганда знань з питань здорових і безпечних умов існування людини.

Плани практичних занять

Практичне заняття № 1.

Тема 1.2. Визначення масштабів і наслідків негативних дій небезпечних і шкідливих факторів середовища на людину і природу (1 година)

1. Група фізичних факторів.
2. Група хімічних факторів.
3. Група біологічних факторів.
4. Група психофізіологічних факторів.

Практичне заняття № 2.

Тема 2.1. Індивідуальне захисне спорядження та засоби індивідуального захисту (1 година)

1. Ватно-марлеві пов'язки.
2. Респиратори.
3. Фільтруючі протигази.
4. Загальновійськовий захисний комплект.
5. Легкий захисний костюм.

Практичне заняття № 3.

Тема 3.2. Електротехнічні захисні засоби (1 година)

1. Класифікація приміщень за електробезпекою.
2. Захисне вимкнення.
3. Занулення.
4. Захисне заземлення.
5. Вирівнювання потенціалів.

Практичне заняття № 4.

Тема 3.5. Засоби гасіння пожеж (1 година)

1. Первинні засоби вогнегасіння.
2. Хімічно-пінні вогнегасники.
3. Вуглекислотні вогнегасники.
4. Порошкові вогнегасники.
5. Дії людини під час пожежі.

Практичне заняття № 5.

Тема 4.1. Правила та норми поведінки в надзвичайних ситуаціях (1 година)

1. Дії населення при землетрусі.
2. Дії в районі урагану.
3. Дії під час повені.

Практичне заняття № 6.

Тема 4.2. Надання першої долікарської допомоги потерпілому (4 години)

1. Надання допомоги при ураженні діяльності мозку, зупинці дихання та серцевої діяльності.
2. Перша допомога при кровотечах та ушкодженнях м'яких тканин.
3. Перша допомога при вивихах, розтягуваннях і розривах зв'язок та при переломах кісток.
4. Долікарська допомога при термічних впливах та хімічних опіках.
5. Допомога при отруєннях.
6. Допомога при ураженні електричним струмом та блискавкою.
7. Надання першої допомоги при утопленні.

Практичне заняття № 7.

Тема 5.1. Розслідування та облік нещасних випадків (1 година)

1. Загальні положення.
2. Складання акту про нещасний випадок на виробництві.

Теми доповідей і рефератів

1. Небезпеки очевидні і приховані.
2. Приклади найбільших техногенних катастроф у світі (Бхопал, Чорнобиль тощо) як приклади порушення вимог безпеки систем.
3. Система "людина – життєве середовище" та її елементи.
4. Основні принципи управління ризиком.
5. Безпека життєдіяльності і споріднені науки та навчальні дисципліни.
6. Природне середовище та його роль у життєдіяльності людини.
7. Людина і техносфера.
8. Вода як найважливіший фактор середовища життєдіяльності людини.
9. Грунт – важливий компонент біосфери і основа життя.
10. Значення якості харчових продуктів у життєдіяльності людини.
11. Людина і її здоров'я.
12. Навколишнє середовище і здоров'я людини.
13. Стан здоров'я населення України.
14. Психологічні властивості людини.
15. Значення ергономіки в системі безпеки життєдіяльності людини.
16. Врахування біоритмів в управлінні життєдіяльністю людини.
17. Негативні фактори техносфери.
18. Негативні фактори виробничого середовища.
19. Проблеми шуму і тиші.
20. Вплив вібрації на життєдіяльність людини.
21. Іонізуюче випромінювання і забезпечення радіаційної безпеки.
22. Характеристика електромагнітних випромінювань та їх вплив на організм людини.
23. Своярідний характер впливу електричного струму на організм людини.

24. Характеристика шкідливих хімічних речовин та їх вплив на навколишнє середовище і людину.
25. Біологічні фактори небезпек.
26. Використання хімічної та біологічної зброї.
27. Психофізіологічні фактори небезпеки життєдіяльності людини.
28. Стихійні лиха, які трапляються в Україні.
29. Характеристика найбільш руйнівних стихійних лих в історії людства.
30. Загальні закономірності прояву природних стихійних лих.
31. Вплив техносфери на навколишнє середовище.
32. Найнебезпечніші аварії на підприємствах атомної енергетики.
33. Характеристика сильнотоксичних отруйних речовин та їх вплив на організм людини.
34. Аварія на ЧАЕС: причини та наслідки.
35. Екологічні наслідки воєнних дій.
36. Соціально-політичні проблеми тероризму.
37. Злочинність – соціальна проблема сучасності.
38. Соціальні небезпеки: алкоголізм, куріння.
39. Екологічні проблеми в Україні.
40. Характеристика природно-техногенних небезпек.
41. Соціальні хвороби.
42. СНІД – чума XX–XXI століття.
43. Наркоманія – шлях у безодню.
44. Урбанізація в Україні.
45. Демографічні проблеми України.
46. Фактори ризику життя в урбанізованому середовищі.
47. Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій.
48. Правовий режим надзвичайного стану.
49. Організація життєзабезпечення населення в надзвичайних ситуаціях.
50. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій.
51. Правове регулювання безпеки життєдіяльності.
52. Законодавство України про охорону праці.
53. Організаційна структура управління безпекою життєдіяльності.

Рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів

Основними напрямками самостійної роботи студентів з курсу “Безпека життєдіяльності” є написання рефератів, доповідей.

Специфіка мистецьких навчальних закладів, а саме широке використання індивідуальних графіків навчання, вимагає активного впровадження в навчальний процес такої форми контролю якості знань студентів як написання рефератів.

Викладач повинен організувати роботу студентів з написання рефератів та доповідей таким чином, щоб вони чітко розуміли завдання і хід його виконання.

За визначеним переліком викладач обирає для студента теми рефератів, встановлює терміни їх виконання та подання на перевірку. Для студентів, які навчаються за індивідуальним графіком, кількість і зміст рефератів підбираються викладачем залежно від умов графіку (не менше 2-х рефератів у семестрі). Інші студенти пишуть у семестрі не менше 1-го реферату.

Викладач повинен ознайомити студентів з вимогами щодо написання рефератів:

- складові частини;
- зміст;
- висновки;
- список використаної літератури;
- об’єм (10 – 15 сторінок рукописного або 6–8 друкованого тексту);
- оформлення.

В процесі роботи студент знайомиться із змістом вибраної літератури, вибирає необхідний матеріал, в разі потреби конспектує його. *Це можливо зробити як у читальному залі свого навчального закладу, так і в бібліотеках вузів, з якими заклад співпрацює у навчальному комплексі*

За темами рефератів студенти роблять доповіді на заняттях, що сприяє закріпленню знань, набутих в процесі навчання.

Література

1. *Бедрій Я. І., Джигирей В. С., Кидисюк А. І.* та ін. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища. Навчальний посібник для вузів. – Львів, 1999.
2. *Бабьяк І. П., Біленчук О. Г.* Екологічне право України. – К.: Атіка, 2000.
3. Безпека життєдіяльності / За ред. Я. Бедрія. – Львів: Афіша, 1998.
4. Всеукраїнська науково-практична конференція “Безпека підприємств у надзвичайних ситуаціях. Підвищення рівня підготовки різних категорій населення, які навчаються з безпеки життєдіяльності людини”. Матеріали конференції. – К.: КМУЦА, 1998.
5. *Гетьман В.* Перша долікарська допомога в екстремальних ситуаціях. / Охорона праці. – 1995.
6. *Голубець М. А.* Від біосфери до соціосфери. – Львів, 1997.
7. *Губський А. І.* Цивільна оборона. – К., 1995.
8. *Джигирей В. С.* Екологія та охорона навколишнього природного середовища. Навчальний посібник. – Т-во “Знання”, КОО, 2000.
9. *Захарченко М. В., Орлов М. В., Голубев А. К.* та ін. Безпека життєдіяльності у повсякденних умовах виробництва, побуту та у надзвичайних ситуаціях. Навчальний посібник. – К.: ІЗМО, 1996.
10. *Злобін Ю. А.* Основи екології. – К.: Лібра, 1998.
11. Класифікатор надзвичайних ситуацій в Україні. Затверджений міністром з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи 24 грудня 1998 р.
12. Конституція України. – К.: Юрінком, 1996.
13. *Латін В. М.* Безпека життєдіяльності людини. Навчальний посібник. 3-тє видання. – Львів, Львівський банківський коледж, К.: Т-во “Знання”, 2000.
14. *Миценко І. М.* Забезпечення життєдіяльності людини в навколишньому середовищі. – Кіровоград, 1998.
15. *Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В.* Екологія та охорона природи: основні терміни та поняття. Тлумачний словник-довідник. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2001.
16. Основи соціоекології. Навчальний посібник. / За редакцією Г. О. Бачинського. – К.: Вища школа, 1995.
17. *Піча В. М.* Соціологія. Загальний курс. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України. – К.: Каравела, 2000.
18. *Пістун І. П.* Безпека життєдіяльності. – Суми, 2000.
19. *Піча В. М., Хома Н. М.* Політологія. Навчальний посібник. – К.: Каравела, 1999.
20. Положення про класифікацію надзвичайних ситуацій. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 1998 р. № 1099.
21. Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в установах і організаціях. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1993р. № 623 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 17 червня 1998 р. № 923).
22. Про надзвичайний стан. Закон України, прийнятий 26 червня 1992 р.
23. Про охорону праці. Закон України, прийнятий 14 жовтня 1992 р.
24. Про пожежну безпеку. Закон України, прийнятий 17 грудня 1993 р.
25. Про цивільну оборону України. Закон України, прийнятий 3 лютого 1993 р.
26. *Серебряков В. В.* Основи екології. Підручник. – К.: Знання-Прес, 2001.
27. Термінологічний словник з безпеки життєдіяльності. /В. А. Луценков, Д. А. Бутко, О. В. Гранкін та ін. – К.: Техніка, 1995.
28. *Хижняк М. І., Нагорна А. М.* Здоров’я людини та екологія. – К.: Здоров’я, 1995.
29. *Царенко А. В., Яцук Г. Ф.* Валеологія. Навчальний посібник. – К.: Генеза, 1998.
30. *Царенко О. М., Злобін Ю. А.* Навколишнє середовище та економіка природокористування. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1999.
31. *Алексеев Н. А.* Стихийные явления в природе. – М.: Просвещение, 1996.
32. Безопасность жизнедеятельности. Учебное пособие / Под ред. О.Н. Русака. – ЛТА С-Пб, 1996.
33. *Богоявленский В. Ф., Богоявленский И. Ф.* Диагностика и доврачебная помощь при неотложных состояниях. – С-Пб: Гиппократ, 1995.
34. *Буянов В. М.* Первая медицинская помощь. – М.: Медицина, 1987.
35. *Вернадский В. С.* Биосфера и ноосфера. – М.: Наука, 1989.
36. Взаимодействие в системе литосфера – гидросфера – атмосфера. Т.2. – М.: МГУ, 1999.
37. Вредные химические вещества. Радиоактивные вещества. / Под ред. Л. А. Ильина, В. А. Филова. – М.: Химия, 1990.
38. *Когл Дж.* Биологические эффекты радиации. – М.: Энергоиздат, 1986.
39. *Крикунов Г. Н., Беликов А. С., Залуни В. Ф.* Безопасность жизнедеятельности. 4.1,2. – Днепропетровск, 1992.
40. *Крикунов Г. Н., Беликов А. С., Залуни В. Ф., Довгаль В. Ф.* Безопасность жизнедеятельности. Ч.3. – Днепропетровск, 1995.

41. Психология безопасности. Учебное пособие. / Сост. В.З. Шишков, В. И. Тарадай. – К.: НИИЦОП, 1996.
42. *Разметаев С. В.* Экологическое право Украины. – Х.: “Синтекс Лтд.”, 2000.
43. *Резанов И. А.* Великие катастрофы в истории Земли. – М.: Наука, 1984.
44. *Сердюк А. М.* Чернобыль и здоровье населения Украины./ Довкілля та здоров'я. – 1998. – № 2.
45. *Хенли Д., Кумамото Х.* Надежность технических систем и оценка риска. – М.: Машиностроение, 1984.
46. Экологический энциклопедический словарь. – М.: Ноосфера, 1999.
47. Экология города. Учебник для вузов / Под ред. Ф. В. Стольберга. – К.: Т-во “Знання”, 2000.